MUVOFIQLIKNI BAHOLASH TIZIMINING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Raxmonov Furqat Abduxakimovich
Jizzax politexnika instituti
E-mail: rahmonovfurqat67@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada muvofiqlikni baholash tizimining mazmuni, uning mahsulot sifati va xavfsizligini ta’minlashdagi roli hamda milliy va xalqaro savdodagi ahamiyati tahlil qilingan. ISO/IEC 17000 seriyasidagi standartlar, ILAC statistikasi va O‘zbekiston Respublikasining 2019–2026-yillardagi me’yoriy-huquqiy hujjatlari asosida akkreditatsiya, sertifikatlashtirish va sinov laboratoriyalari faoliyatining iqtisodiy rivojlanishga ta’sir mexanizmlari yoritilgan. Natijalar muvofiqlikni baholash tizimi ishonch infratuzilmasi sifatida tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishi, eksport salohiyatini oshirishi va Jahon savdo tashkiloti (JST) talablariga integratsiyani tezlashtirishini ko‘rsatdi. Tizimni takomillashtirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: muvofiqlikni baholash, akkreditatsiya, sertifikatlashtirish, standart, sifat, sinov laboratoriyasi, texnik reglament, xalqaro savdo.

Аннотация. В статье рассматриваются сущность системы оценки соответствия, её роль в обеспечении качества и безопасности продукции, а также значение для национальной и международной торговли. На основе стандартов серии ISO/IEC 17000, статистики ILAC и нормативных актов Республики Узбекистан 2019–2026 годов проанализированы механизмы влияния аккредитации, сертификации и деятельности испытательных лабораторий на экономическое развитие. Показано, что система оценки соответствия, выступая инфраструктурой доверия, снижает транзакционные издержки, повышает экспортный потенциал и ускоряет интеграцию в ВТО. Предложены практические меры по совершенствованию системы.

Ключевые слова: оценка соответствия, аккредитация, сертификация, стандарт, качество, испытательная лаборатория, технический регламент, международная торговля.

Annotation. The article examines the essence of the conformity assessment system, its role in ensuring product quality and safety, and its significance for national and international trade. Based on the ISO/IEC 17000 series, ILAC statistics and the regulatory acts of the Republic of Uzbekistan adopted in 2019–2026, it analyzes how accreditation, certification and testing laboratories influence economic development. The results show that conformity assessment, as a trust infrastructure, reduces transaction costs, strengthens export potential

ISSN 3030-3907

and accelerates integration into the WTO. Practical recommendations for improving the system are proposed.
Keywords: conformity assessment, accreditation, certification, standard, quality, testing laboratory, technical regulation, international trade.

1. KIRISH

Globallashuv va raqamli savdo sharoitida mahsulot va xizmatlar sifati davlatlar o‘rtasidagi iqtisodiy hamkorlikning asosiy mezonlaridan biriga aylandi. Iste’molchilar mahsulotning narxi va tashqi ko‘rinishi bilan bir qatorda uning xavfsizligi, ishonchliligi va belgilangan talablarga mosligiga ham e’tibor qaratmoqda. Biroq xaridor va sotuvchi o‘rtasidagi axborot assimetriyasi, ya’ni mahsulot sifatini xarid vaqtida bevosita aniqlab bo‘lmasligi bozor ishtirokchilari o‘rtasidagi ishonchni pasaytiradi. Bu muammoni hal etuvchi eng muhim institutlardan biri muvofiqlikni baholash tizimidir. ISO/IEC 17000 xalqaro standartiga ko‘ra muvofiqlikni baholash mahsulot, jarayon, tizim, shaxs yoki organga nisbatan belgilangan talablar bajarilganligini ko‘rsatishdir [5]. Amaliyotda bu faoliyat sinov, kalibrlash, inspeksiya, sertifikatlashtirish va akkreditatsiyani o‘z ichiga oladi hamda standartlashtirish va metrologiya bilan birga sifat infratuzilmasining asosiy ustunlaridan birini tashkil etadi [1, 4]. Muvofiqlikni baholash sifat nazorati bilan chegaralanmaydi: u ishlab chiqarish madaniyatini rivojlantiradi, raqobatbardoshlikni oshiradi va xalqaro bozorlarga chiqishni yengillashtiradi. Xalqaro savdo nuqtayi nazaridan muvofiqlikni baholash tartiblari JSTning Texnik to‘siqlar to‘g‘risidagi bitimi (TBT) talablariga javob berishi, ya’ni savdoda asossiz to‘siqqa aylanmasligi lozim [6]. O‘zbekiston JSTga aza bo‘lish jarayonining yakuniy bosqichida turibdi: Ishchi guruhning 13-yig‘ilishi 2026-yil 27–28-iyulda o‘tkazildi va kirish jarayonini 2026-yil ichida yakunlash niyati qayta tasdiqlandi [7]. Shu bilan birga texnik to‘siqlarni kamaytirish doirasida 747 ta tovar pozitsiyasi bo‘yicha majburiy sertifikatlashtirish talabi bekor qilindi [8]. Bu o‘zgarishlar muvofiqlikni baholash tizimining rolini, uning majburiy va ixtiyoriy shakllari o‘rtasidagi muvozanatni qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda.

O‘zbek tilidagi ilmiy va o‘quv adabiyotlarda [1–3] tizimning nazariy asoslari yoritilgan, biroq uning xalqaro statistika hamda 2022–2026-yillarda qabul qilingan yangi me’yoriy hujjatlar bilan uyg‘un tahlili yetarli emas. Shu sababli tadqiqotning maqsadi muvofiqlikni baholash tizimining zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rnini ilmiy asoslash va O‘zbekiston sharoitida uni takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo‘yildi: (1) tizimning funksional tuzilmasini va unda akkreditatsiyaning o‘rnini aniqlash; (2) jahon miqyosidagi rivojlanish dinamikasini ILAC statistikasi asosida baholash; (3)

ISSN 3030-3907

O‘zbekistonda akkreditatsiya va muvofiqlikni baholash tizimining shakllanish bosqichlarini tahlil qilish; (4) tizimning iqtisodiy samara mexanizmlarini va mavjud muammolarni aniqlab, takliflar ishlab chiqish.

2. MATERIALLAR VA USULLAR.

Tadqiqot hujjatli-analitik xarakterga ega bo‘lib, quyidagi manbalarga asoslandi: (a) ISO/IEC 17000, 17011, 17020, 17021-1, 17024, 17025 va 17065 xalqaro standartlari [5, 18–23]; (b) Xalqaro laboratoriyalar akkreditatsiyasi hamkorligi (ILAC) ning rasmiy statistik materiallari va imzolovchilar ro‘yxati [9–12]; (c) O‘zbekiston Respublikasining “Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va 2026-yilda tasdiqlangan ma’muriy reglament [13–15]; (d) JSTga aza bo‘lish jarayoniga oid rasmiy axborotlar [7, 8, 16, 17, 24]; (e) muallifning o‘quv qo‘llanmalari va boshqa adabiy manbalar [1–4]. Ma’lumotlarni qayta ishlashda quyidagi usullardan foydalanildi: me’yoriy hujjatlarning kontent-tahlili; qiyosiy-huquqiy tahlil; tizimli va funksional yondashuv (ISO/IEC 17000 ga muvofiq); statistik taqqoslash. Statistik taqqoslashda ILAC MRA doirasida akkreditatsiya qilingan muvofiqlikni baholash organlari (MBO) sonining o‘sish sur’ati quyidagi formula bilan hisoblandi:

$$g = (X_{2024} - X_{2023}) / X_{2023} \times 100\ \%, \quad (1)$$

bu yerda X_{2023} va X_{2024} — tegishli yillardagi akkreditatsiya qilingan MBO soni. Natijalar jadval va rasmlar (grafik modellashtirish) shaklida umumlashtirildi, aniqlangan muammolar esa “muammo–taklif” matritsasi ko‘rinishida tizimlashtirildi. Tadqiqot cheklovi: ILAC ma’lumotlari “… dan ortiq” shaklida e’lon qilinadi, shuning uchun hisoblangan o‘sish sur’ati taxminiy xarakterga ega; O‘zbekistonda yillar kesimidagi akkreditatsiya qilingan MBO soni ochiq statistikada to‘liq berilmagan, shu sababli faqat rasmiy manbalarda e’lon qilingan ko‘rsatkichlardan foydalanildi.

3. NATIJALAR

3.1. Muvofiqlikni baholashning funksional tuzilmasi

ISO/IEC 17000 ning funksional yondashuviga ko‘ra muvofiqlikni baholash ketma-ket bajariladigan bir necha funksiyadan iborat: talablarni va obyektni tanlash; aniqlash (sinov, kalibrlash, inspeksiya, audit); natijalarni ko‘rib chiqish va qaror qabul qilish; muvofiqlik to‘g‘risida tasdiq (attestatsiya) berish; hamda keyingi nazorat [5]. 1-rasmda bu jarayon akkreditatsiya bilan bog‘liqlikda keltirilgan: akkreditatsiya muvofiqlikni baholash organining o‘zi kompetentligini mustaqil uchinchi tomon tomonidan tan olinishini ta’minlab, butun zanjirga ishonch beradi [21].

ISSN 3030-3907

1-rasm. Muvofiqlikni baholash tizimining funksional sxemasi (ISO/IEC 17000 asosida muallif tomonidan tuzilgan)

Tizimning subyektlari faoliyat obyektiga ko‘ra turli xalqaro standartlar asosida baholanadi (1-jadval). Aynan shu standartlar sinov bayonnomalari va sertifikatlarning turli mamlakatlarda bir xil ishonch bilan qabul qilinishini ta’minlaydi.

1-jadval.

Muvofiqlikni baholash organlarining turlari va ularga qo‘yiladigan xalqaro talablar

Organ turi	Standart	Baholash obyekti	Natija hujjati
Sinov va kalibrlash laboratoriyalari	ISO/IEC 17025:2017 [18]	Sinov va kalibrlash natijalarining texnik jihatdan asoslanganligi	Sinov bayonnomasi, kalibrlash sertifikati
Inspeksiya organlari	ISO/IEC 17020:2012 [22]	Obyekt, jarayon, qurilma, montaj	Inspeksiya hisoboti
Mahsulot sertifikatlash organlari	ISO/IEC 17065:2012 [19]	Mahsulot, jarayon, xizmat	Muvofiqlik sertifikati
Menejment tizimlari sertifikatlash organlari	ISO/IEC 17021-1:2015 [20]	Sifat menejmenti va boshqa tizimlar (masalan, ISO 9001)	Tizim sertifikati
Shaxslarni sertifikatlash organlari	ISO/IEC 17024:2012 [23]	Mutaxassisning kompetentligi	Shaxs sertifikati

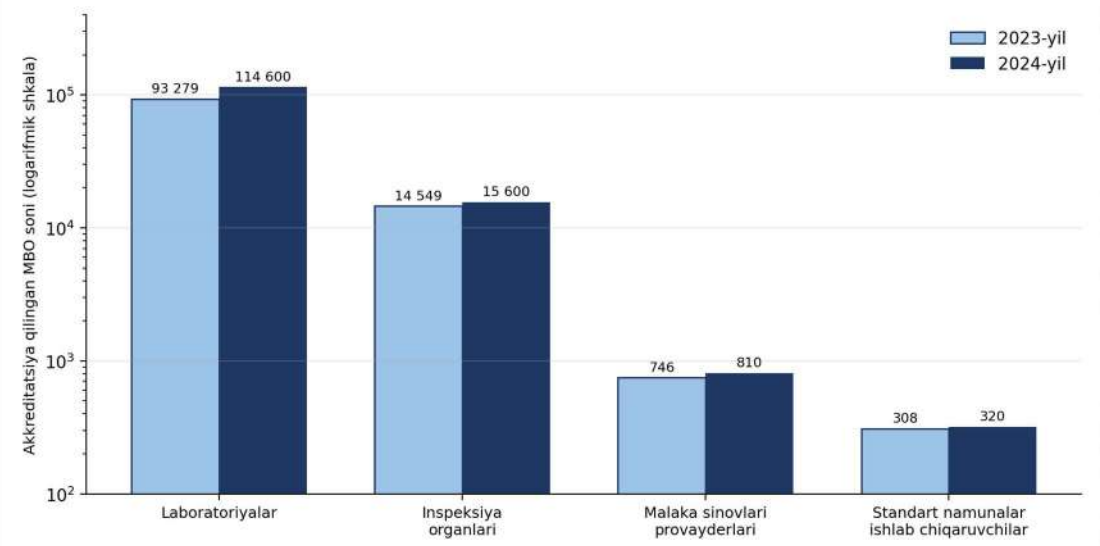
ISSN 3030-3907

Organ turi	Standart	Baholash obyekti	Natija hujjati
Akkreditatsiya organi	ISO/IEC 17011:2017 [21]	Muvofiqlikni baholash organlarining kompetentligi	Akkreditatsiya guvohnomasi

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, tizimning samaradorligi uning alohida bo‘g‘inlariga emas, balki ularning o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liq. Masalan, kalibrlanmagan o‘lchash vositasi yoki malakasiz xodim bilan olingan sinov natijasi rasmiy sertifikat berilishiga asos bo‘la olmaydi. Shu sababli akkreditatsiya laboratoriyaning texnik imkoniyatlari, xodimlar malakasi, o‘lchash vositalarining aniqligi va sifat menejmenti tizimi samaradorligini muntazam nazorat qilish vositasi sifatida ishlaydi [18, 21].

3.2. Jahon miqyosidagi dinamika

ILAC ma’lumotlariga ko‘ra, 2000-yilda ILAC MRA ni 28 ta iqtisodiyotdan 36 ta a’zo imzolagan edi; bugungi kunda bu kelishuvga 122 dan ortiq iqtisodiyotdan 121 ta akkreditatsiya organi qo‘shilgan [9, 10]. 2-rasm va 2-jadvalda ILAC MRA imzolovchilari tomonidan akkreditatsiya qilingan muvofiqlikni baholash organlari soni 2023 va 2024-yillar bo‘yicha keltirilgan.

2-rasm. ILAC MRA imzolovchilari tomonidan akkreditatsiya qilingan MBO soni, 2023–2024-yillar (manba: ILAC [9]; hisob-kitoblar muallifniki)

2-jadval.

ILAC MRA doirasida akkreditatsiya qilingan organlar soni va o‘sish sur’ati

Organ turi	2023-yil	2024-yil	O‘sish, % (1-formula)
Laboratoriyalar	93 279	114 600	≈ +22,9
Inspeksiya organlari	14 549	15 600	≈ +7,2

ISSN 3030-3907

Organ turi	2023-yil	2024-yil	O‘sish, % (1-formula)
Malaka sinovlari provayderlari	746	810	≈ +8,6
Standart namunalar ishlab chiqaruvchilar	308	320	≈ +3,9

Hisob-kitoblar akkreditatsiya qilingan laboratoriyalar soni bir yil ichida taxminan 22,9 % ga oshganini ko‘rsatadi; inspeksiya organlari va malaka sinovlari provayderlarida o‘sish sustroq (7–9 %). Bu holat bozor ishtirokchilari birinchi navbatda sinov natijalarining xalqaro tan olinishiga ehtiyoj sezayotganini bildiradi. ILAC MRA doirasida bir mamlakatda akkreditatsiyadan o‘tgan laboratoriya natijalari boshqa mamlakatlarda ham qabul qilinadi, bu esa takroriy sinovlarni kamaytiradi [10].

3.3. O‘zbekistonda tizimning shakllanishi

O‘zbekistonda muvofiqlikni baholash tizimini xalqaro talablar asosida rivojlantirish bosqichma-bosqich amalga oshirilgan (3-rasm). 2014-yilda sinov laboratoriyalari uchun ISO/IEC 17025 asosidagi birinchi akkreditatsiya dasturi joriy etildi, 2014–2015-yillarda tizim inspeksiya hamda menejment tizimlari, shaxslar va mahsulotlarni sertifikatlash organlarini qamrab oldi. 2017–2018-yillardagi institutsional islohotlar akkreditatsiyani boshqa muvofiqlikni baholash faoliyatidan ajratdi va O‘ZAKK qayta tashkil etildi [12]. 2020-yil dekabrida O‘ZAKK IAF a’zoligini oldi, 2021-yil 22-martda O‘zbekiston Milliy metrologiya instituti (O‘zMMI) massa, bosim va harorat bo‘yicha tanlangan kalibrlashlar uchun TURKAK tomonidan akkreditatsiya qilindi [12]. ILAC imzolovchilari ro‘yxatida (2024-yil 8-may holati) O‘ZAKK sinov va kalibrlash bo‘yicha (ISO/IEC 17025) ko‘rsatilgan [11].

3-rasm. O‘zbekistonda akkreditatsiya tizimi rivojlanishining asosiy bosqichlari (manba: [11–16])

ISSN 3030-3907

Huquqiy asos ham izchil mustahkamlandi (3-jadval). Eng muhim hujjat — 2022-yilda qabul qilingan “Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to‘g‘risida”gi Qonun bo‘lib, u akkreditatsiya organining o‘zi akkreditatsiyadan o‘tkazayotgan organlardan mustaqilligini va uning faoliyati xalqaro hamda milliy standartlarga muvofiq tashkil etilishini talab qiladi [13]. 2025–2026-yillarda esa e’tibor talablarni soddalashtirish va xizmatlarni raqamlashtirishga qaratildi.

3-jadval.

Akkreditatsiya sohasidagi asosiy me’yoriy-huquqiy hujjatlar

Sana	Hujjat	Mazmuni
24.04.2019	Vazirlar Mahkamasining 349-son qarori	Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiyadan o‘tkazish tartibi to‘g‘risidagi nizom tasdiqlandi [14]
2022-yil (Senat 27.12.2022)	“Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to‘g‘risida”gi Qonun	Akkreditatsiya organining mustaqilligi va xalqaro standartlarga muvofiq faoliyati ta’minlandi [13]
22.07.2025	Vazirlar Mahkamasining 456-son qarori	Akkreditatsiyadan o‘tkazish talablari soddalashtirildi: nizomga o‘zgartirishlar kiritildi [14]
16.02.2026	Prezidentning PF-21-son Farmoni	JST talablariga asoslangan me’yoriy hujjatlarni qabul qilish vazifalari belgilandi [16]
30.06.2026	Vazirlar Mahkamasining 349-son qarori (ma’muriy reglament)	Ariza Davlat xizmatlari markazlari, my.gov.uz yoki “e-akkreditatsiya” tizimi orqali beriladi; guvohnoma QR-kod bilan 5 yilga beriladi [15]

3.4. Iqtisodiy samara mexanizmlari

Tadqiqot natijalari muvofiqlikni baholash tizimining iqtisodiyotga ta’sirini uchta asosiy mexanizm orqali tavsiflash mumkinligini ko‘rsatdi.

Birinchidan, ishonch va xavfsizlik mexanizmi. Sertifikat mahsulotning sifat va xavfsizlik talablariga javob berishini hujjatlar asosida tasdiqlaydi, iste’molchida ishonch uyg‘otadi va sifatsiz mahsulotlarning bozorga tarqalishini kamaytirib, halol raqobat muhitini shakllantiradi [1, 2]. Ishlab chiqaruvchi uchun rasmiy tasdiq bozordagi mavqeini mustahkamlaydi.

ISSN 3030-3907

Ikkinchidan, korxona darajasidagi investitsiya mexanizmi. Sertifikatlashtirish korxona uchun majburiyat bilan bir qatorda investitsiya hamdir: sifatli mahsulot ishlab chiqarish natijasida qayta ishlash va reklamatsiya xarajatlari kamayadi, mijozlar soni ortadi, eksport salohiyati kuchayadi. Bu samarani soddalashtirilgan tarzda quyidagicha baholash mumkin (2-formula, muallif tomonidan taklif etilgan konseptual model):

$$E = (\Delta D + \Delta T - S) / S, \quad (2)$$

bu yerda E — sertifikatlashtirishning nisbiy samaradorligi; ΔD — yangi bozorlardan olingan qo‘shimcha daromad; ΔT — sifat bilan bog‘liq xarajatlar (qayta ishlash, reklamatsiya) tejami; S — sertifikatlashtirish va akkreditatsiyalangan sinovlar xarajatlari. Modelni amaliy qo‘llash korxona darajasidagi ma’lumotlarni talab qiladi va keyingi tadqiqotlar uchun yo‘nalish hisoblanadi.

Uchinchidan, xalqaro savdo mexanizmi. Muvofiqlikni baholash natijalarining xalqaro darajada tan olinishi eksportni soddalashtiradi: ortiqcha sinovlar, qo‘shimcha xarajatlar va vaqt yo‘qotilishining oldi olinadi. Xalqaro akkreditatsiya tashkilotlari o‘rtasidagi o‘zaro tan olish kelishuvlari esa texnik to‘siqlarni kamaytiradi [10]. Sinov laboratoriyalarining roli bu yerda hal qiluvchi: ularda mahsulotning fizik, kimyoviy, biologik va boshqa ko‘rsatkichlari zamonaviy uskunalar yordamida tekshiriladi, natijalarning aniqligi esa malakali mutaxassislar, kalibrlangan uskunalar, standartlashtirilgan sinov usullari va sifat menejmenti tizimiga bog‘liq [18].

4-jadvalda O‘zbekiston bo‘yicha e’lon qilingan asosiy ko‘rsatkichlar jamlangan.

4-jadval.

O‘zbekistonda muvofiqlikni baholash tizimining asosiy ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	Qiymat / holat
O‘ZAKK tomonidan akkreditatsiya qilingan MBO soni	300 dan ortiq (2021-yil ma’lumoti) [12]
O‘ZAKK ning IAF a’zoligi	2020-yil dekabridan [12]
ILAC MRA imzolovchisi maqomi (ISO/IEC 17025)	2024-yil 8-may holatida ro‘yxatda [11]
Majburiy sertifikatlashtirish bekor qilingan tovar pozitsiyalari	747 ta (ro‘yxat taxminan 27 % ga qisqargan) [8]
Bekor qilingan oziq-ovqat texnik reglamentlari	14 ta [8]

ISSN 3030-3907

Ko‘rsatkich	Qiymat / holat
JST talablariga muvofiqlashtirilgan me’yoriy hujjatlar (2025-yil)	68 ta [24]
Akkreditatsiya guvohnomasining amal qilish muddati	5 yil (QR-kod bilan) [15]
JST Ishchi guruhining so‘nggi yig‘ilishi	13-yig‘ilish, 2026-yil 27–28-iyul [7]

4. MUHOKAMA.

Olingan natijalar muvofiqlikni baholash tizimini oddiy ma’muriy talab sifatida emas, balki bozor ishonchini ta’minlovchi iqtisodiy institut sifatida ko‘rish zarurligini tasdiqlaydi. ILAC statistikasi (2-jadval) bu institutga bo‘lgan global ehtiyoj tez o‘sayotganini ko‘rsatsa, O‘zbekiston tajribasi (3-rasm, 3–4-jadvallar) milliy tizimning xalqaro andozalarga izchil yaqinlashayotganini ifodalaydi. Ayniqsa, ILAC MRA imzolovchilari ro‘yxatida O‘ZAKK ning mavjudligi [11] milliy laboratoriyalar natijalarining xorijda tan olinishi uchun huquqiy-texnik zamin yaratadi.

Muhim savol — majburiy sertifikatlashtirishning qisqartirilishi (747 ta pozitsiya) [8] va tizimning ishonchlilik funksiyasi o‘rtasidagi muvozanat. Bir tomondan, bunday islohot biznes uchun xarajat va byurokratik to‘siqlarni kamaytiradi hamda TBT bitimi ruhiga mos keladi [6]. Ikkinchi tomondan, majburiy nazorat zaiflashganda xavfsizlikni ta’minlash yuki bozor nazorati, ta’minotchining mas’uliyati va ixtiyoriy sertifikatlashtirishga o‘tadi. Shu bois islohotlar xavfga asoslangan yondashuv bilan uyg‘unlashtirilishi lozim: yuqori xavfli mahsulotlar uchun uchinchi tomon sertifikatlashtirishi saqlanishi, past xavfli mahsulotlar uchun esa soddalashtirilgan shakllar qo‘llanilishi maqsadga muvofiq. Maqolada tahlil qilingan 2025–2026-yillardagi qarorlar (yuqori xavfli mahsulotlar uchun majburiy davlat ro‘yxatidan o‘tkazish o‘rniga sertifikatlashtirish tizimining joriy etilishi [17]) aynan shu yo‘nalishga mos keladi.

Raqamlashtirish ham muhim omil: “e-akkreditatsiya” axborot tizimi va QR-kodli guvohnomalar [15] ma’muriy yukni kamaytirish bilan birga sertifikatlar haqiqiyligini onlayn tekshirish imkonini beradi, bu esa soxta hujjatlar xavfini pasaytiradi. Aniqlangan muammolar va ularni hal etish bo‘yicha takliflar 5-jadvalda umumlashtirilgan.

ISSN 3030-3907

5-jadval.

Asosiy muammolar va takomillashtirish bo‘yicha takliflar (muallif tahlili)

Muammo / xavf	Taklif	Kutilayotgan natija
Majburiy sertifikatlashtirish qisqarishi bilan xavfsizlik nazoratining susayish xavfi	Xavfga asoslangan yondashuv; bozor nazoratini kuchaytirish; ta’minotchining muvofiqlik deklaratsiyasi (ISO/IEC 17050) amaliyotini joriy etish	Xavfsizlik darajasi saqlanib, biznes xarajatlari kamayadi
Milliy natijalarning xorijda tan olinishi cheklanishi	Akkreditatsiya sohalarini (inspeksiya, mahsulot va tizim sertifikatlash) kengaytirish; ikki tomonlama tan olish bitimlari	Takroriy sinovlar kamayadi, eksport tezlashadi
Laboratoriyalar o‘lchash izchilligining yetarli emasligi	Kalibrlash zanjirini milliy metrologiya instituti orqali ta’minlash; malaka sinovlarida ishtirok etish	Sinov natijalariga ishonch ortadi
Baholovchi va auditor kadrlar tanqisligi	Akkreditatsiya baholovchilari va ichki auditorlar tayyorlash; “Metrologiya va standartlashtirish” yo‘nalishi dasturlarida xalqaro standartlarni chuqurlashtirish	Kadrlar salohiyati oshadi
Korxonalarning sertifikatni majburiyat sifatida qabul qilishi	Sertifikatlashtirish samarasini baholash metodikasini (2-formula) joriy etish; eksportchilar uchun axborot-maslahat yordami	Ixtiyoriy sertifikatlashtirish ulushi oshadi
Hujjatlar haqiqiyligini tekshirish qiyinligi	QR-kodli elektron sertifikatlar va ochiq reyestr; elektron sinov bayonnomalari almashinuvi	Soxta hujjatlar xavfi pasayadi

Tadqiqotning cheklovlari 2-bo‘limda qayd etilgan. Shuningdek, tizimning iqtisodiy samarasi (2-formula) ushbu maqolada ko‘rsatkichlar bilan emas, balki konseptual darajada ifodalandi. Keyingi tadqiqotlarda tanlangan eksportchi korxonalar misolida sertifikatlashtirish xarajatlari va eksport hajmi o‘rtasidagi

ISSN 3030-3907

bog‘liqlikni miqdoriy baholash, shuningdek, O‘ZAKK tomonidan akkreditatsiya qilingan MBO sonining yillar kesimidagi dinamikasini tahlil qilish maqsadga muvofiq.

5. XULOSA.

Tadqiqot muvofiqlikni baholashning zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi ekanini ko‘rsatdi. U mahsulot sifati va xavfsizligini ta’minlash, iste’molchilar manfaatlarini himoya qilish, ishlab chiqaruvchilar raqobatbardoshligini oshirish va xalqaro savdoni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

1. Muvofiqlikni baholash — sinov, inspeksiya, sertifikatlashtirish va akkreditatsiyadan iborat funksional zanjir; akkreditatsiya, sertifikatlashtirish va laboratoriya sinovlari yagona tizim sifatida faoliyat yuritgandagina sifat infratuzilmasi samarali ishlaydi.

2. Global miqyosda akkreditatsiya qilingan MBO soni o‘smoqda: ILAC MRA doirasida laboratoriyalar soni 2023–2024-yillarda taxminan 22,9 % ga oshgan.

3. O‘zbekistonda 2014-yildan boshlab akkreditatsiya tizimi bosqichma-bosqich shakllantirildi: O‘ZAKK IAF a’zosi va ILAC MRA imzolovchilari ro‘yxatida; 2022-yilgi Qonun va 2025–2026-yillardagi qarorlar tizimni soddalashtirish hamda raqamlashtirishga xizmat qilmoqda.

4. Tizimning iqtisodiy samarasi ishonch, korxona investitsiyasi va xalqaro savdo mexanizmlari orqali namoyon bo‘ladi; majburiy sertifikatlashtirishni qisqartirish xavfga asoslangan nazorat bilan uyg‘unlashtirilishi kerak.

5. 5-jadvalda keltirilgan takliflarni amalga oshirish tizimning xalqaro tan olinishini kuchaytirish, kadrlar salohiyatini oshirish va O‘zbekistonning JSTga integratsiyasini qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Raxmonov F.A. Muvofiqlikni baholash asoslari: o‘quv qo‘llanma. – Jizzax, 2024. – 115 b.
2. Badalov N.J., Raxmonov F.A., Najmiddinova Y.J. Sertifikatlashtirish asoslari va sifat menejmenti: o‘quv qo‘llanma. – Jizzax, 2022. – 283 b.
3. Абдувалиев А.А., Алимов М.М., Латипов В.Б. Стандартизация: энциклопедический словарь-справочник. – Ташкент, 2006. – 271 с.
4. Димов Ю.В. Метрология, стандартизация и сертификация: учебник. – СПб.: Питер, 2013. – 496 с.
5. ISO/IEC 17000:2020. Conformity assessment — Vocabulary and general principles. – Geneva: ISO, 2020.
7. WTO. Agreement on Technical Barriers to Trade. – Geneva: WTO, 1995.

ISSN 3030-3907

8. Uzbekistan Reaffirms Commitment to Complete WTO Accession in 2026 (13th Working Party meeting, 27–28 July 2026) // ABS News Service, 01.08.2026. – URL: https://worldtradescanner.com
9. Uzbekistan aims for full WTO membership by year-end // Kun.uz, 06.05.2026. – URL: https://kun.uz/en/news/2026/05/06/uzbekistan-aims-for-full-wto-membership-by-year-end
10. ILAC. Facts & Figures. – URL: https://ilac.org/about-ilac/facts-and-figures/
11. ILAC. ILAC's Role. – URL: https://ilac.org/about-ilac/role/
12. ILAC. Signatories to the ILAC Mutual Recognition Arrangement (updated 8 May 2024).
13. ILAC. O'ZAKK: Uzbek economy on the way to global markets. – URL: https://ilac.org/latest_ilac_news/ozakk-uzbek-economy-on-the-way-to-global-markets/
14. O'zbekiston Respublikasining "Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to'g'risida"gi Qonuni (Qonunchilik palatasi 07.07.2022, Senat 27.12.2022). – URL: https://lex.uz/acts/-6392305
15. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 24-apreldagi 349-son qarori (Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiyadan o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizom) va 2025-yil 22-iyuldagi 456-son qarori. – URL: https://lex.uz/uz/docs/-7642526
16. Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiyadan o'tkazish tartibi belgilandi (Vazirlar Mahkamasi qarori, 349-son, 30.06.2026) // Yuz.uz. – URL: https://yuz.uz/uz/news/muvofiqlikni-baholash-organlarini-akkreditatsiyadan-otkazish-tartibi-belgilandi
17. Uzbekistan's Accession to the WTO: A New Stage of Economic Reforms and Integration into the Global Market // gov.uz, 19.03.2026. – URL: https://gov.uz/en/investmiit/news/view/148792
18. Progress of Uzbekistan's accession to the World Trade Organization reviewed // president.uz, 06.05.2026. – URL: https://president.uz/en/lists/view/9183
19. ISO/IEC 17025:2017. General requirements for the competence of testing and calibration laboratories. – Geneva: ISO, 2017.
20. ISO/IEC 17065:2012. Conformity assessment — Requirements for bodies certifying products, processes and services. – Geneva: ISO, 2012.
21. ISO/IEC 17021-1:2015. Conformity assessment — Requirements for bodies providing audit and certification of management systems. – Geneva: ISO, 2015.
22. ISO/IEC 17011:2017. Conformity assessment — Requirements for accreditation bodies accrediting conformity assessment bodies. – Geneva: ISO, 2017.

ISSN 3030-3907

23. ISO/IEC 17020:2012. Conformity assessment — Requirements for the operation of various types of bodies performing inspection. – Geneva: ISO, 2012.
24. ISO/IEC 17024:2012. Conformity assessment — General requirements for bodies operating certification of persons. – Geneva: ISO, 2012.
25. Uzbekistan's WTO accession: reforms and legal alignment (68 legal acts brought into compliance in 2025) // Yuz.uz, 2026. – URL: https://yuz.uz/index.php/en/news/news-VFPeQJ